

**16^ο Εθνικό Συνέδριο Ενέργειας
«Ενέργεια και Ανάπτυξη»
22-23 Νοεμβρίου 2011**

**Καθηγητής Τάσος Γιαννίτσας
Υπουργός Εσωτερικών**

22 Νοεμβρίου 2011

Όταν στα μέσα Σεπτεμβρίου μου προτάθηκε από το IENE να είμαι ομιλητής στην εκδήλωση αυτή, είχα εκτιμήσει ότι το οικονομικό τοπίο θα ήταν πιο τεταμένο, αλλά όχι και ότι σήμερα θα είχαμε φτάσει στο χειρότερο σημείο της κρίσης και επιπλέον σε συνδυασμό με μια ευρύτερη ευρωπαϊκή κρίση. Στη φάση που περνάμε, θυμάμαι τη φράση του πρωθυπουργού Ανδρέα Παπανδρέου τον Δεκέμβριο 1993 στη συζήτηση για τον προϋπολογισμό: «ή το έθνος θα τιθασεύσει το χρέος ή το χρέος θα φάει το έθνος». Μόλις πριν δυο εβδομάδες, θεωρούσα ότι η απάντηση στο ερώτημα αυτό είχε δοθεί αμετάκλητα: Το χρέος έτρωγε το έθνος. Σήμερα, διαφαίνεται πάλι μια θετική προοπτική και ελπίδα. Μια απολύτως τελευταία ελπίδα. Το έδειξαν οι αντιδράσεις σύσσωμης της κοινωνίας τις τελευταίες δυο εβδομάδες, όταν αντιμετώπιζοι όλοι με το αμείλικτο δίλημμα αν θα πάρουν την ευθύνη της κατάρρευσης με κοινωνικά ανεύθυνες και εθνικά καταστροφικές δράσεις, έκαναν πίσω. Όταν σιωπηρά, αλλά εμφατικά, η κοινωνία στήριξε την επιλογή κυβέρνησης υπό τον Λουκά Παπαδήμο.

Η κατάσταση που βρισκόμαστε έχει αναλυθεί εκτενέστατα, είναι γνωστή σε όλες τις λεπτομέρειες. Επιπλέον, ως διαδικασία είχε γίνει αποδεκτή, γιατί, αν δεν είχε γίνει, δεν θα είχαμε φθάσει εδώ που είμαστε. Μπορώ να υποστηρίξω, ότι σήμερα βρισκόμαστε σε ένα σημείο που πρέπει να ξεκινήσει η αντίστροφη μέτρηση; Μπορώ να υποστηρίξω, ότι βρισκόμαστε σε ένα σημείο, στο οποίο πρέπει να αναλάβουμε όλοι τις ευθύνες μας και να αρχίσουμε να ανεβαίνουμε αντί να κατεβαίνουμε; Όπως βλέπετε, εκφράζομαι με ερωτηματικό, γιατί απλούστατα δεν είμαι σίγουρος για την απάντηση. Δεν είμαι σίγουρος, γιατί αν μπορούμε πράγματι να απαντήσουμε σήμερα θετικά, θα μπορούσαμε να το είχαμε πει και νωρίτερα, και για να μην το είχαμε πει νωρίτερα, φαίνεται ότι για κάποιους λόγους είμαστε μία κοινωνία χαμένων ευκαιριών. Και φυσικά, δεν αναφέρομαι σε ατομικό αλλά σε συλλογικό επίπεδο. Δεν ευθύνονται όλοι και με ισότιμο τρόπο για την πορεία αυτή. Δεν έχουν την ίδια ευθύνη οι πολίτες και το πολιτικό σύστημα. Όμως, συλλογικά φτάσαμε στη σημερινή πραγματικότητα, και γι' αυτό συλλογικά μόνο θα μπορέσουμε να την ξεπεράσουμε. Παρ' όλες τις εξαιρετικά δυσμενείς συνθήκες, η προσωπική μου απάντηση στο ερώτημα αν μπορούμε να

περάσουμε σε ανοδική τροχιά, είναι θετική. Ναι μπορούμε, αλλά με δυσκολίες, με αναζήτηση νέων επιλογών, με υπομονή και σκληρή δουλειά.

Τα κεντρικά ερωτήματα που όλοι καλούμαστε να απαντήσουμε είναι τί πρέπει να κάνουμε, τί μπορούμε να κάνουμε, τί θέλουμε να κάνουμε, -πρωτίστως συνολικά, ως εθνικό σύστημα, αλλά και ως άτομα, ως παραγωγικά κύτταρα ή οργανωμένοι συλλογικοί φορείς, και φυσικά ως κυβέρνηση. Το τι πρέπει να κάνουμε, το τι μπορούμε να κάνουμε και το τι θέλουμε να κάνουμε είναι τρία διαφορετικά ζητήματα. Το λέω αυτό, γιατί ζούμε σε έναν εκρηκτικό βολонταρισμό, που παίρνει μια μορφή υπερφίαλου και παραπλανητικού βερμπαλισμού, ο οποίος αφού καλλιεργήθηκε για μακρύτατο χρόνο και αφού οδήγησε τη χώρα στην κρίση, εξακολουθεί να νομίζει, ότι ακόμα και σήμερα η κρίση μπορεί να ξεπεραστεί με τους ίδιους τρόπους, τις ίδιες ιδεοληψίες και αντιλήψεις που οδήγησαν στην κρίση.

Θεωρώ, ότι μέσα στην κοινωνία μας έχουν ιδεολογικοποιηθεί αυτοκαταστροφικές εμμονές. Ότι έχει ιδεολογικοποιηθεί –ώστε να νομιμοποιείται στα μάτια κοινωνικών τμημάτων- ένα ολόκληρο πλέγμα πολιτικών, οι οποίες δήθεν ωφελούν ευρύτατα στρώματα, ενώ κατ'επανάληψη οι επιλογές αυτές έχουν στραφεί εναντίον του απλού κόσμου και της χώρας, δημιουργώντας έναν όλο και σκληρότερο λογαριασμό, τον οποίο ο κόσμος αυτός κάποια στιγμή πληρώνει σκληρά. Αρκεί να αναφέρω μια λέξη: ασφαλιστικό. Επιπλέον, σήμερα, αντί να δίνουμε μάχες για ένα στρατηγικό σχέδιο εξόδου από τη χειρότερη στιγμή των τελευταίων πολλών δεκαετιών, υπάρχουν φωνές που μας οδηγούν 1300 χρόνια πίσω, επαναλαμβάνοντας τον βυζαντινό διχασμό με το μανδύα του μνημονομάχου και του μνημονολάγνου. Είμαστε στ' αλήθεια μια περίεργη κοινωνία, που διατηρεί περίεργες παραδόσεις, που θεωρούμε ότι συμβολίζουν και εθνική υπερηφάνεια.

Για δεκαετίες πορευτήκαμε μια εύκολη και ανέμελη ζωή, όπου, με εξαίρεση κάποιων φωνών, οικοδομούσαμε το βιοτικό μας επίπεδο μεταθέτοντας το λογαριασμό στο μέλλον. Έναν λογαριασμό που τον πληρώνουμε σήμερα σωρευτικά. Στην ουσία, με απίστευτη απληστία, -θα χρησιμοποιήσω τον αγγλικό όρο greed- αρπάζαμε από το μέλλον ό,τι μπορούσαμε προκειμένου να

χαρούμε ένα καλύτερο σήμερα, για να έχουμε την ψευδαίσθηση, ότι ήμασταν έξυπνοι, ικανοί, παραγωγικοί. Ήμασταν όλα απ' αυτά, σίγουρα, απλώς όχι όσο νομίζαμε. Την απληστία αυτή την ασκούσαμε σε βάρος των νέων, των μελλοντικών γενεών, ξεχνώντας ότι σήμερα ο μέσος όρος προσδόκιμου βίου είναι σχεδόν 80 χρόνια, και μαζί με τους νέους, τα παιδιά και τα εγγόνια μας, θα είμαστε κι εμείς αυτοί που θα πλήρωναν το λογαριασμό.

Φερθήκαμε με ακόμα μεγαλύτερο βαθμό απληστίας απ' ότι οι άπληστες αγορές που καταγγέλλοντας με πάθος. Καταγγέλλουμε τις αγορές, αλλά θέλουμε να ακολουθήσουμε τα χνάρια της απληστίας τους. Καταγγέλλουμε το παγκοσμιοποιημένο τραπεζικό σύστημα και την ίδια στιγμή προτείνουμε νέες επεκτατικές πολιτικές, που οδηγούν σε ακόμα μεγαλύτερη εξάρτηση από αυτό, πιστεύοντας ότι έτσι θα παράγουμε ανάπτυξη, μια λέξη που έχει κακοποιηθεί στο έπακρο. Στην ουσία φερθήκαμε ακόμα χειρότερα, ακόμα πιο παράλογα και άπληστα, από τις αγορές. Γιατί μεταξύ αγορών και επιλογών μας υπάρχει μια θεμελιακή διαφορά: ότι ενώ οι αγορές μέσα από την απληστία βγαίνουν κερδισμένες, εμείς μέσα από την απληστία βγαίνουμε χαμένοι.

Σε όσα χρόνια πάει η μνήμη μου πίσω, δεν θυμάμαι ούτε μια χρονιά, που στη συζήτηση του προϋπολογισμού πολιτικές δυνάμεις, κοινωνικές οργανώσεις και πολλοί άλλοι, να μην καταγγέλλουν την εκάστοτε κυβέρνηση γιατί δεν κάνει περισσότερες δαπάνες για τη λειτουργία του κράτους, για την ανάπτυξη, για κοινωνικούς στόχους. Με άλλα λόγια, γιατί δεν χρεωνόταν και άλλο, γιατί δεν οδηγούσε ακόμα πιο γρήγορα στο σημείο που φτάσαμε. Το κυρίαρχο κλισέ ήταν ότι ο προϋπολογισμός ήταν αντικοινωνικός και αντιαναπτυξιακός. Ότι κάθε φορά πηγαίναμε στο μεσαίωνα. Ευτυχώς αυτό δεν συνέβη.

Όποια απάντηση και να δώσουμε στα ερωτήματα που ανέφερα -τι πρέπει, τι μπορούμε και τι θέλουμε να κάνουμε-, προϋποθέτει ότι θα έχουμε απαντήσει με πολύ ξεκάθαρο τρόπο πού θέλουμε να πάμε με αυτό που θα κάνουμε. Αν δεν έχουμε στόχους, δεν έχει νόημα να αναζητούμε τι θα κάνουμε. Το δεύτερο έπεται του πρώτου. Το γεγονός ότι είμαστε για 3^η χρονιά σε μια βαθιά κρίση

μέσα στην οποία αντί να δίνουμε μάχες για να οικοδομήσουμε νέες προοπτικές, δίνουμε μάχες που μας κρατούν σταθερά μακριά από μια θετική προοπτική, δείχνει, ότι δεν έχουμε ξεκαθαρίσει, ούτε τι πρέπει, ούτε τι μπορούμε, ούτε τι θέλουμε να κάνουμε. Ίσως γιατί κοιτάμε πίσω, προς αυτά που τα χρόνια που πέρασαν τα αποκτήσαμε με εύκολους τρόπους, αγνοήσαμε όμως παντελώς την αξία που είχαν, ενώ στη συνέχεια αρνηθήκαμε να κατανοήσουμε ακόμα και πως θα τα διατηρήσουμε. Έτσι, αρκετά απ' αυτά χάθηκαν.

Σήμερα είναι μια στιγμή που πολλά πρέπει να τα σκεφτούμε ξανά από την αρχή. Να δούμε πώς θα ανοικοδομήσουμε ένα ανθεκτικό παραγωγικό σύστημα, πιο υγιείς κοινωνικές σχέσεις, βιώσιμες οικονομικές δομές, και ένα μοντέλο διακυβέρνησης που θα βρίσκεται σε ρήξη με το μοντέλο που μας έφερε εδώ. Γνωρίζουμε ότι θα περάσουμε πολύ δύσκολες φάσεις. Βρισκόμαστε σε μια φάση, όπου αν δεν αλλάξουμε θέση, και αν από θεατές δεν γίνουμε ενεργοί μαχητές -ο καθένας όπου μπορεί- θα επιδεινώσουμε την κατάσταση μας. Όπως ανέφερα, η έξοδος από την κρίση δεν είναι ζήτημα ούτε μόνο της κυβέρνησης, ούτε μόνο της κοινωνίας, ούτε μόνο του παραγωγικού κόσμου, που εκπροσωπείται στην αίθουσα αυτή. Είναι θέμα συλλογικό.

Επιστρέφω στο κεντρικό ερώτημα: Πού βρισκόμαστε, πού θέλουμε να πάμε και πώς;

Γύρω από τα ερωτήματα αυτά θα επισημάνω έξι ζητήματα:

Πρώτον, πρέπει να αποκαταστήσουμε τις μακροοικονομικές ισορροπίες στην οικονομία μας, καθώς αυτές είναι η κεντρική προϋπόθεση για να ενισχύσουμε το παραγωγικό μας σύστημα, που έχει σημαντικές αδυναμίες και επιπλέον έχει κλονιστεί επικίνδυνα. Είναι επίσης κεντρική προϋπόθεση για να στηριχθούμε από την Ευρώπη και να μείνουμε στην ευρωζώνη και την Ε.Ε.

Η υλοποίηση των αποφάσεων της Συνόδου Κορυφής της 26/27 Οκτωβρίου και οι πολιτικές με τις οποίες θα υλοποιηθούν οι στόχοι που τίθενται, αποτελούν σήμερα κρίσιμη παράμετρο. Η αποφασιστικότητά μας να

κινηθούμε προς την κατεύθυνση αυτή θα κρίνει τη στήριξη που μας παρέχει το ευρωπαϊκό σύστημα. Η ταχύτητα με την οποία θα κινηθούμε έχει τεράστια σημασία εν όψει της κρίσης της ευρωζώνης, η οποία αγγίζει όλο και περισσότερες χώρες.

Δεύτερον, σε αυτή την εξαιρετικά κρίσιμη φάση, πρέπει να διασφαλίσουμε την ευρωπαϊκή μας ταυτότητα. Όχι για κάποιους λόγους μεταφυσικούς, αλλά γιατί η έννοια της ευρωπαϊκής ταυτότητας περιέχει τις κεντρικές αξίες της κοινωνικής δημοκρατίας και της κοινωνικής ισορροπίας, της οικονομικής ανάπτυξης, της ποιότητας ζωής, της σταθερότητας. Επιπλέον, τα πιο κεντρικά εθνικά μας συμφέροντα εξαρτώνται άμεσα από την συμμετοχή μας στο ευρωπαϊκό σύστημα. Βλέπουμε βεβαίως σήμερα την κρίση που απλώνεται συνεχώς και σε άλλες χώρες της Ευρώπης. Βλέπουμε και τους κινδύνους που μια τέτοια εξέλιξη μπορεί να έχει για όλους. Πιστεύω, ότι βρισκόμαστε σε μια μεταβατική φάση της Ευρώπης, από την οποία ή θα προκύψουν νέες μορφές συνεργασίας και διακυβέρνησης, ή η κρίση θα παραμένει, με όλες τις αρνητικές συνέπειες. Η ευρωζώνη βιώνει ό,τι και εμείς: κατανοεί, ότι δεν είναι σταθερό και βιώσιμο το μεγάλο σχέδιο του ενιαίου νομίσματος, χωρίς σοβαρές αλλαγές σε συμπεριφορές, θεσμούς, κανόνες πειθαρχίας και συνολικό σχέδιο και συντονισμό.

Τρίτη επισήμανσή μου, έχει να κάνει με την αποδυνάμωση της χώρας, που την βιώνουμε σε διάφορα επίπεδα. Χώρες που μπορούν να πορευτούν με σχετική αυτονομία, είναι χώρες που έχουν οικονομική δύναμη, παραγωγική δύναμη, συλλογική βούληση για ισχυρή οικονομία και κοινωνία. Όλοι θέλουμε να αισθανόμαστε τη χώρα μας εθνικά ισχυρή και να είμαστε υπερήφανοι γι' αυτήν. Όμως δεν φαίνεται να ακολουθούμε το μονοπάτι που οδηγεί στο αποτέλεσμα αυτό. Αντί για επενδύσεις, δουλειά, αυτοπειθαρχία, συνοχή, ταυτίσαμε την εθνική δύναμη με αυξημένη σπατάλη, δανεισμό και χαλαρότητα. Κρύβαμε όλο και περισσότερα προβλήματα κάτω από το χαλί. Μέχρις ότου συνειδητοποιήσουμε, ότι ελάχιστα επενδύουμε στο να είμαστε μια χώρα δυνατή, και ότι το να καλλιεργούμε φαντασιώσεις με λόγια χωρίς σκληρή προσπάθεια, μπορεί να είναι εθνικά εξαιρετικά επικίνδυνο. Το τι έγινε το 1922, οι λεονταρισμοί στη Κύπρο στη δεκαετία του 1960, η εισβολή το

1974, και άλλα μικρότερα, μας θυμίζουν πού οδηγούμαστε, όταν δεν μετριάσαμε με την πραγματικότητα και τις δυνάμεις μας. Μέσα στην Ευρώπη τα τελευταία 50 χρόνια, βρήκαμε στήριξη ενάντια στη δικτατορία, δημιουργήθηκαν υψηλά εισοδήματα, χρηματοδοτήθηκαν επενδύσεις και έργα που δεν είχαμε δει ποτέ, αποκτήσαμε ένα νόμισμα και οικονομικές συνθήκες που δεν θα είχαμε δει ποτέ, έχουμε σήμερα μια στήριξη και οικονομική και πολιτική αλληλεγγύη, ακόμα και στις πιο δύσκολες στιγμές μας.

Το ότι εμείς, μετά την ένταξή μας στην Ευρωζώνη, νομίσαμε ότι μπορούσαμε να παραβλέψουμε κάθε πειθαρχία και κανόνα ισόρροπης λειτουργίας, ήταν δικό μας θέμα. Όμως επίσης φάνηκε, ότι οι δρόμοι προς την κρίση ήσαν περισσότεροι. Όπως βλέπουμε, και άλλες χώρες περιέρχονται επίσης σε κρίση, έστω και αν είναι σε καλύτερη κατάσταση από εμάς, ακόμα και αν τήρησαν πολύ καλύτερα τους κανόνες μιας υγιούς δημοσιονομικής και μακροοικονομικής πολιτικής. Φυσικά έγιναν λάθη, και μάλιστα τεράστια, στη διακυβέρνηση του Ευρωπαϊκού συστήματος συνολικά, τόσο στα δέκα χρόνια λειτουργίας του, όσο και από την κρίση μέχρι σήμερα. Γι αυτό και η κρίση στην Ευρώπη σήμερα είναι πολύ ευρύτερη από την ελληνική κρίση. Μέσα στην Ευρώπη πρέπει όμως να ξαναβρούμε τη θέση μας, μια θέση που θα μας διασφαλίσει τη δύσκολη, αλλά αποτελεσματική έξοδο από την σημερινή κρίση και θα διασφαλίσει και ένα στόχο που βρίσκεται στο λεξιλόγιο όλων: την ανάπτυξη -οικονομική και κοινωνική.

Τέταρτο σημείο μου λοιπόν, η ανάπτυξη. Εδώ πέσαμε σε σύγχυση. Ταυτίσαμε την κατανάλωση με την πρόοδο και την ανάπτυξη. Μπερδέψαμε την παραγωγική βάση, την απασχόληση και την στέρη ανάπτυξη με πρόσκαιρα κέρδη και σαθρά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα. Όλοι στην αίθουσα αυτή είμαστε συνδεδεμένοι με την καρδιά της αναπτυξιακής διαδικασίας: το παραγωγικό σύστημα. Πολλοί είστε συνδεδεμένοι με τον ειδικότερο τομέα της ενέργειας -και εγώ μέχρι πρόσφατα. Το επίμαχο θέμα της ανάπτυξης έχει μια μακροοικονομική, μια διαρθρωτική και μια κλαδική διάσταση.

Η μακροοικονομική διάσταση είναι ότι η ανάπτυξη θα αποτελέσει το κεντρικό μέτρο της επιτυχίας ή της αποτυχίας μας για την έξοδο από την κρίση. Η

επίτευξη κάθε στόχου που έχουμε μπροστά μας, είτε για τα δημοσιονομικά, δηλαδή τα ελλείμματα και το χρέος, είτε για την ανεργία, είτε για τις κοινωνικές πιέσεις, είτε για τα εθνικά συμφέροντα και την εθνική κυριαρχία θα εξαρτηθεί από τις επιδόσεις μας στο δίπολο “δημοσιονομική εξισορρόπηση **και** ανάπτυξη”. Πρέπει να πετύχουμε και στα δύο μέτωπα ταυτόχρονα. Η δημοσιονομική εξυγίανση από μόνη της δεν θα βοηθήσει χωρίς να αναστρέψουμε την ύφεση σε μεγέθυνση, και από την άλλη, μεγέθυνση χωρίς δημοσιονομική σταθεροποίηση είναι ανέφικτη και μη βιώσιμη. Στην ουσία, στα δύο αυτά πεδία δεν χωρεί λειψή προσπάθεια, γιατί κάτι τέτοιο δεν οδηγεί σε λειψό, αλλά σε μηδενικό αποτέλεσμα.

Βέβαια, όλοι γνωρίζουμε, ότι βρισκόμαστε σε μια περίοδο στην οποία ούτε οι προοπτικές της εσωτερικής μας αγοράς, ούτε το γενικότερο κλίμα και οι πρακτικές στη χώρα μας κάνουν εύκολες αναπτυξιακές πρωτοβουλίες. Υπάρχει όμως καμία αμφιβολία ότι οι διάφορες αναταραχές στο κέντρο της Αθήνας για δύο χρόνια, και οι γενικές ή οι λευκές τυφλές απεργίες έκοψαν 2 ή 3 ποσοστιαίες μονάδες από την αναπτυξιακή διαδικασία, δηλαδή γύρω στα 5-7 δισεκ. ευρώ; Ότι αντί να πέσουμε με τα μούτρα για να πετύχουμε μέσω μεγαλύτερης παραγωγικότητας μια πιο μικρή ύφεση, σπρώξαμε, εμείς πάλι από μόνοι μας, την ύφεση ακόμα πιο βαθιά, την ίδια ώρα που επικαλούμαστε συνεχώς την ανάπτυξη;

Είναι σαφές, ότι ανάπτυξη με ένα χρηματοοικονομικό σύστημα όπως σήμερα, είναι ένα εξαιρετικά σημαντικό πρόβλημα. Όχι μόνο οι επενδύσεις, η αναδιάρθρωση ή οι εξαγωγές εμποδίζονται από την έλλειψη ρευστότητας, αλλά και η τρέχουσα λειτουργία των επιχειρήσεων δοκιμάζεται σκληρά. Αυτός είναι ένας εξαιρετικά κρίσιμος παράγοντας για τον οποίο είναι ανάγκη, να αποκαταστήσουμε σταδιακά βαθμούς μεγαλύτερης αξιοπιστίας και εμπιστοσύνης στο διεθνή χώρο. Η ολοκλήρωση των προσπαθειών για την υλοποίηση των αποφάσεων του Οκτωβρίου θα είναι μεγάλη συμβολή για το εθνικό παραγωγικό σύστημα. Η εμπλοκή των επιχειρήσεων σε ακόμα δυσκολότερες συνθήκες περιορισμένης ρευστότητας, απ’ ότι σήμερα, θα επιβαρύνει ακόμα περισσότερο το στόχο της ανάπτυξης.

Μιλώντας για ανάπτυξη, θα πω κάτι που όλοι στην αίθουσα το γνωρίζουν. Η ανάπτυξη δεν είναι αποτέλεσμα μόνο μιας ελεγκτατικής πολιτικής. Είναι εξίσου σημαντικά και αποτέλεσμα δύο ακόμα παραγόντων: της αύξησης της παραγωγικότητας και της αναδιάρθρωσης της παραγωγικής βάσης. Σε ότι αφορά τον πρώτο παράγοντα, την παραγωγικότητα, τα περιθώρια κατά τη γνώμη μου είναι σημαντικά, ακόμα και μέσα στην κρίση. Αύξηση της παραγωγικότητας σημαίνει εσωτερικές, οργανωτικές, λειτουργικές βελτιώσεις, εξοικονόμηση εισροών, όπως ενέργεια ή πρώτες ύλες. Σημαίνει επίσης ποιοτική αναβάθμιση των προϊόντων που παράγονται, ώστε να ανταποκρίνονται σε διεθνή πρότυπα. Σημαίνει και στροφή προς εξαγωγές, που απαιτούν εσωτερικές αναδιορθώσεις και ένα νέο προσανατολισμό σε επίπεδο επιχείρησης. Φαίνεται ότι ένας αριθμός επιχειρήσεων έχουν αρχίσει ήδη να κινούνται προς μια τέτοια κατεύθυνση, όπως δείχνουν οι υψηλές αυξήσεις των μη-πετρελαϊκών εξαγωγών. Ορισμένες από τις ενέργειες στην κατεύθυνση της παραγωγικότητας και της εξωστρέφειας σίγουρα έχουν κάποιο κόστος, αλλά αυτό είναι χαμηλότερο από το κόστος μιας τυπικής επένδυσης. Το σημείο που θέλει προσοχή και ευαισθησία στις στρατηγικές βελτίωσης της παραγωγικότητας είναι η ανεργία. Ο επιχειρηματικός κόσμος πρέπει να καταβάλει κάθε προσπάθεια να συμφιλιώσει τις δύο καταστάσεις.

Το θέμα της παραγωγικότητας δεν αφορά μόνο τον τομέα των επιχειρήσεων. Η δημόσια διοίκηση και η αυτοδιοίκηση αντιπροσωπεύουν γύρω στο 35-40% του ΑΕΠ της χώρας. Σε πολλά από τα πεδία δραστηριοποίησής τους η παραγωγικότητα είναι εξαιρετικά χαμηλή και προσφέρει σημαντικότερα περιθώρια βελτίωσης. Κάτι τέτοιο θα ήταν μια σημαντικότερη συμβολή στην επίτευξη ανάπτυξης στη σημερινή φάση στενότητας της ρευστότητας, όπου ελεγκτατικές πολιτικές είναι απαγορευτικές. Όμως, η κουλτούρα που κυριαρχεί κάνει ένα τέτοιο εγχείρημα εξαιρετικά απαιτητικό σε χρόνο, σε προσπάθεια, σε επιμονή και συνεκτικότητα. Απαιτεί πολλές, μικρότερες ή μεγαλύτερες εντάσεις με εμπεδωμένα μικροσυμφέροντα και πρότυπα σκέψης, απαιτεί συνεχή πληροφόρηση και συνεννόηση με τους ενδιαφερόμενους, απαιτεί τόλμη. Δαιδαλώδεις και αδιαφανείς διαδικασίες, γραφειοκρατίες που εξαντλούν τους πολίτες, τις επιχειρήσεις, τους συναλλασσόμενους γενικά και συχνά συνδέονται με πρόσθετες χρηματικές επιβαρύνσεις, αβεβαιότητα και

ταλαιπωρία είναι γνωστά φαινόμενα. Θεωρώ, ότι αν η κυβέρνηση αυτή δεν είχε οριοθετημένο χρόνο κοινοβουλευτικής εμπιστοσύνης, θα έπρεπε να θέσει την υιοθέτηση διάφανων και αντικειμενικών κανόνων με βάση πρότυπα ποιότητας, την ταχύτητα εξυπηρέτησης και γενικά, τον εκσυγχρονισμό στις συναλλαγές δημόσιας διοίκησης και πολίτη σε στρατηγική προτεραιότητά της.

Ο όρος εκσυγχρονισμός αποτελεί για πολλούς ανάθεμα. Ως εάν σημαίνει κάτι άλλο από το ότι αν θες να πετύχεις οικονομική, κοινωνική και πολιτική ανάπτυξη πρέπει να λαμβάνεις κάθε φορά υπ' όψη τις αντικειμενικές συνθήκες και τα νέα εργαλεία. Είμαστε μια κοινωνία στην οποία για πολλούς διάφορες λέξεις φορτώνονται ένα παραμορφωμένο και βαρύ ιδεολογικό φορτίο, που δεν έχει καμιά σχέση με την πραγματικότητα. Την ίδια ώρα όλοι θέλουν ανάπτυξη, απασχόληση, βελτίωση επιπέδου ζωής, προοπτικές ευημερίας. Μέχρις ότου κατανοήσουμε, ότι σε κάθε ιστορική φάση η δημιουργία ανάπτυξης έχει τους κανόνες της και ότι ένας από αυτούς είναι η αξιοποίηση των σύγχρονων εργαλείων-κλειδιά, όπως μια αποτελεσματική δημόσια διοίκηση, η καινοτομία, η διαφάνεια στις συναλλαγές, η επίσημη οικονομία, η συνέπεια στην πληρωμή φόρων και ασφαλιστικών εισφορών, η ευελιξία στην αντιμετώπιση πολλών νέων προβλημάτων και πολλοί άλλοι παράγοντες, θα αναζητούμε την ανάπτυξη, αλλά θα την βλέπουμε να ανθεί σε άλλες κοινωνίες.

Αναφέρθηκα στην παραγωγικότητα ως εργαλείο-κλειδί για την ανάπτυξη, αλλά αυτό δεν αρκεί. Όσο και αν αυξηθεί η παραγωγικότητα, θα οδηγεί σε περιορισμένα αποτελέσματα, αν δεν συνδυάζεται με έναν συνεχή μετασχηματισμό της παραγωγής προς προϊόντα και υπηρεσίες που συνεχώς παίρνουν τη θέση προηγούμενων στις προτιμήσεις της εσωτερικής και διεθνούς ζήτησης. Το πρόβλημα στην Ελλάδα είναι ότι εμφανίζουμε έναν εξαιρετικά αργό μετασχηματισμό του παραγωγικού μας συστήματος σε σύγκριση με χώρες όπως Ισπανία, η Πορτογαλία, για να μην μιλήσω για την Ιρλανδία, με την οποία κάποια στιγμή ήμασταν στην ίδια αφετηρία. Εξακολουθούμε να έχουμε το κέντρο βάρους της παραγωγής και των εξαγωγών μας σε προϊόντα χαμηλής και χαμηλής προς μέσης τεχνολογικής υφής, στα οποία επιπλέον έχουμε πάψει να έχουμε ανταγωνιστικά

πλεονεκτήματα. Υστερούμε εξαιρετικά στις κατηγορίες μέσης προς υψηλότερης τεχνολογίας, στις οποίες οι άλλες χώρες που προανέφερα, έχουν μετατοπίσει σημαντικό τμήμα της παραγωγικής βάσης τους. Να σας αναφέρω επίσης, ότι από τις 90 περίπου ομάδες προϊόντων της ταξινόμησης εξωτερικού εμπορίου, μόνο σε έναν αριθμό 5-10 διατηρούμε ακόμα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα και αυτά φθίνοντα.

Το πρόβλημα δεν είναι θεωρητικό. Έχει τεράστια αναπτυξιακή σημασία, όπως και τεράστια κοινωνική σημασία. Στην ουσία, είμαστε εγκλωβισμένοι σε τύπους παραγωγής που στηρίζονται σε ανειδίκευτη εργασία. Η μετανάστευση έχει αξιοποιηθεί και ευνοήσει την σχετική εμμονή και ακαμψία του παραγωγικού αυτού πρότυπου. Όμως στα προϊόντα αυτά χώρες φθηνού κόστους διεισδύουν μαζικά στη διεθνή αγορά και μας ανταγωνίζονται από θέση ισχύος. Επιπλέον η ζήτηση για τα προϊόντα αυτά δεν έχει ιδιαίτερα μεγάλη αυξητική τάση. Αυτό σημαίνει, ότι η ίδια η δομή της παραγωγικής μας βάσης βάζει στο στόχο το κόστος της εργασίας. Όσο η οικονομία μας δεν επιτυγχάνει μια μετάβαση σε τύπους παραγωγής που θα στηρίζονται σε πιο ειδικευμένη εργασία, καινοτομία, ποιότητα και άλλα σύνθετα χαρακτηριστικά, τόσο το κόστος εργασίας και τα εισοδήματα των εργαζόμενων θα πιέζονται από τον ανταγωνισμό των αναδυόμενων οικονομιών και τόσο πιο αδύναμες θα είναι η ανταγωνιστικότητα και η ανάπτυξη της οικονομίας μας.

Ο τομέας της ενέργειας, στον οποίο ανήκουν πολλοί από εσάς, προσφέρει, ακόμα και τώρα, σημαντικές ευκαιρίες για ανάπτυξη. Μέσω της απελευθέρωσης των αγορών ηλεκτρισμού και φυσικού αερίου, της εκμετάλλευσης των πηγών υδρογονανθράκων της χώρας, της ιδιωτικοποίησης ενεργειακών εταιριών μπορούμε να επιτύχουμε χαμηλότερο και αποδοτικότερο κόστος ενέργειας για τους καταναλωτές και ισχυρότερα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα για εξαγωγές, όπου αυτές είναι εφικτές. Το σημερινό καθεστώς τιμών στη χώρα είναι γνωστό ότι δεν αντανακλά το πραγματικό κόστος παραγωγής της ενέργειας. Το καθεστώς αυτό βραχυχρόνια ωφελεί τους καταναλωτές, μακροχρόνια όμως δεν είναι βιώσιμο και το βάρος θα φέρουν πάλι οι καταναλωτές.

Κυρίες και κύριοι,

Όσο δύσκολο και αν είναι το οικονομικό περιβάλλον στο οποίο κινείται ο κόσμος της παραγωγής, όσα προβλήματα και αν υπάρχουν σε σχέση με το Κράτος, η χώρα είναι ανάγκη να φτάσει σε θετικούς ρυθμούς μεγέθυνσης. Διαφορετικά θα βγούμε από την κρίση πολύ πιο αργά και με μεγαλύτερο κόστος. Οι δυνατότητες στις οποίες αναφέρθηκα προηγουμένως δεν έχουν παρά ενδεικτικό χαρακτήρα. Ο κόσμος της παραγωγής, εσείς όλοι εδώ, γνωρίζετε καλύτερα τις παραμέτρους της παραγωγικότητας και της αναδιάρθρωσης και τι είναι εφικτό. Το κοινό πρόβλημα είναι ότι έχουμε φύγει από τις συνθήκες εύκολης ανάπτυξης και πλέον οποιοσδήποτε εφικτός στόχος έχει σκληρές προϋποθέσεις. Η για να το πω και διαφορετικά, ακριβώς επειδή ακολουθήσαμε το δρόμο της εύκολης ανάπτυξης, γι αυτό πληρώνουμε σήμερα τις συνέπειες. Η κρίση στην Ελλάδα ζητά μια απάντηση αναπτυξιακή. Όμως η ανάπτυξη θα έρθει, αν υπάρξουν πολύ σοβαρές τομές σε ότι αφορά αντιλήψεις, συμπεριφορές και επιλογές που καλλιεργήσαμε στο παρελθόν.